

Fritt fram för friluftsliv

TEMA! Planering – för tätortsnära natur och stränder

4 RIS OCH ROS FÖR NYA STRANDSKYDDET

Uppluckring av reglerna eller skärpning?
Meningarna går isär...

8 NY SATSNING PÅ LOKAL NATURVÅRD

År 2010 kan kommuner och föreningar åter söka LONA-medel.

14 NATUR OCH FRILUFTSLIV – ETT VARUMÄRKE

Naturskönt boende, strövområden – viktigt för allt fler kommuner.

Om Fritt fram

Fritt fram – tema planering är en tidning som vänder sig till dig som jobbar med samhällsbyggnadsfrågor i vid bemärkelse. Skriften ges ut av Naturvårdsverket i syfte att lyfta frågan om kopplingen mellan vår bostadsmiljö, hälsa och naturförståelse. Här hittar du bland annat rön om förtjänterna med grönstruktur i tätorter, fakta om det nya strandskyddet och artiklar om utmaningar och möjligheter för lokal och regional planering. Sist en räkna länkar för dig som vill utöka kunskapen och hitta argument för en grönare samhällsplanering. Flera artiklar baseras på föredrag och seminarier vid en tankesmedja med samma inriktning våren 2009. Tidigare nummer av "Fritt fram" har haft utomhuspedagogik i skola och förskola samt friluftslivets utmaningar som tema.

Naturvårdsverket: Sveriges miljömyndighet med ansvar för att bland annat bevara och utveckla förutsättningarna för friluftsliv.

Projektleddare: Ingegerd Ward
Omslagsfoto: Ulf Silvander
Text: Maria Kvarnbäck/
Precis Kommunikation
Form: IdéoLuck AB (# 081018)
Tryck: Taberg tryckeri AB
Upplaga 10 000 ex
ISBN: 978-91-620-8475-2

Naturen – en tillgång i samhällsplaneringen

Du håller just nu en skrift om den tätortsnära naturens och strändernas behov av framsynt samhällsplanering i din hand. Städernas gröna och blå värden är särskilt viktiga inte minst mot bakgrund av att allt fler av oss svenskar bor i städerna.

FOTO: HENRIK WITT

Maria Ågren,
Generaldirektör,
Naturvårdsverket

Vi mår bra av att vistas i naturen, det minskar stress och skapar förutsättningar för bättre hälsa. Friluftsliv är en av de viktigaste formerna för fysisk aktivitet. Forskningen visar dock att det är avgörande att det gröna finns nära och lättillgängligt om det ska utnyttjas. Därför finns behov av en strategisk planering och säkerställande av natur för friluftsliv och utevarande, särskilt där konkurrensen om mark och vatten är hög.

Naturvårdsverket vill främja en utveckling där natur och grönstruktur ses som en tillgång i samhällsplaneringen. Vi vill främja kommunal naturvård, bevara och utveckla förutsättningarna för friluftsliv och en planering som ger medborgarna tillgång till tätortsnära natur med sikte på goda förutsättningar för utevarande och friluftsliv. Samhällsutvecklingen innehåller också nya utmaningar – förändrade regler för strandskydd ger kommunerna ökat ansvar för att bevaka allemansrätten vid stränder.

Sveriges kommuner har sedan länge haft en nyckelroll i planeringen för friluftsliv. Nu hoppas jag att kommunerna kommer att anta utmaningen att förbättra medborgarnas möjligheter till ett dagligt friluftsliv genom de nya verktyg som regering och riksdag beslutat om, dvs. ny satsning på Lokala naturvårdsprojekt (LONA), kommunala natur- och friluftslivsreservat, biotopskyddsområden samt frivilliga insatser från markägare med hjälp av naturvårdsavtal.

Innehåll

- Förord **sid 2**
- Flera skäl planera för friluftsliv **sid 3**
- Ris och ros för nya strandskyddet **sid 4**
- Ny vägledning om strandskydd **sid 5**
- Gränsöverskridande natur **sid 6**
- Ny satsning på lokal naturvård **sid 8**
- Rekreativvärden och vattenkvalitet **sid 10**
- Allemansrätten – hot och möjligheter **sid 12**
- Hälsa och samhällsbyggande **sid 13**
- Natur- och friluftsliv som varumärke **sid 14**

FOTO: MARIA KVARNBÄCK

Friluftsliv – viktigt för stora och små.

Flera skäl planera för friluftsliv

– Det finns flera skäl att höja ribban i planeringen för friluftsliv. Det anser Lars Emmelin, professor vid Blekinge tekniska högskola och forskningsledare inom forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring. Motiv som bättre folkhälsa är välkänt, men även näringspolitiska skäl kan tas med i kalkylen.

Enligt Lars Emmelin har friluftslivplaneringen i viss mån flyttat från att vara en välfärdspolitisk fråga till att också bli en näringspolitisk angelägenhet där kommunala reservat och attraktiv natur ses som en del av lokal näringspolitik. Men i samhällsplaneringens lokala styrdokument och planer behandlas friluftslivet fortfarande ofta styvmoderligt, trots att det råder enighet om att det är en offentlig uppgift att säkra möjligheterna till friluftsliv.

Att företagandet och besöksnäringen kan gynnas av framsynt planering med hänsyn till friluftslivets intressen är ett av flera skäl

att planera för friluftsliv, menar Emmelin. Motiv som bättre folkhälsa liksom medborgarnas önskemål om goda möjligheter till friluftsliv är väl så viktiga.

– Enligt en kartläggning inom programmet ”Friluftsliv i förändring” uppger var fjärde svensk att möjligheten att utöva friluftsliv har påverkat valet av boende, konstaterar Lars Emmelin.

Översiktsplanen viktig

Översiktsplaneringen anses ha en nyckelroll som verktyg för att skapa goda förutsättningar för friluftsliv; här behandlas bl a frågor om riksintressen och

här kan zoneringsplanering göras till nytta för friluftslivet.

Arbetet med den kommunala översiktsplanen är också en arena för formulering av politiska mål och för avvägningar mellan olika intressen.

– Till planeringens utmaningar hör både att göra reservationer så att man säkrar tysta områden liksom väl belägna, attraktiva ”vardagslandskap” med god tillgänglighet, påpekar Lars Emmelin och fortsätter:

– Planering för friluftsliv kräver ställningstaganden; en rad frågor måste belysas såsom vilket friluftsliv, för vem och varför? Intressekonflikter behöver lyftas och prioriteringar göras.

I den konkreta planeringen krävs med andra ord kunskap om både utövande och naturvärden – och en portion eftertanke och vision.

– Man måste på lokal nivå ta ställning till vilken natur friluftslivet behöver, vilket friluftsliv som ska främjas och vad kommunen kan erbjuda. ”Vild” och ”äkt” natur är nog viktigt, men är kanske kommunens roll mer att fungera som garant för och säkra ett attraktivt vardagslandskap? En betydande grupp människor anser att det inte är viktigt att vare sig uppsöka speciell natur eller resa för att utöva friluftsliv, avrundar Lars Emmelin.

Lars Emmelin är professor vid The Swedish School of Planning, Blekinge Tekniska Högskola och innehavare av en Unesco-professur för utbildning om hållbarhet i planering. Lars Emmelin är också forskningsledare för projektet Fysisk planering för friluftsliv inom forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring.

FOTO: PIA DÖYLE

Nya regler för strandskydd innebär både möjligheter och utmaningar.

Ris och ros för nya strandskyddet

Skärpning, uppluckring av reglerna eller ingen förändring alls? Meningarna går isär om innebörden av de nya reglerna om strandskydd som ger Sveriges kommuner huvudansvaret för frågor om upphävande och dispens.

Strandskyddet är i princip oförändrat, det råder fortsatt förbud mot byggande inom 100 meter från strandkanten, slår statssekreteraren Elisabeth Falemo vid miljödepartementet fast. Falemo påpekar vidare att reglerna skärps i områden med högt exploateringsstryck.

– Nonsens, säger organisationen Svenskt Friluftsliv som befarar att stränderna blir brickor i ett politiskt vågspel när kommuner på jakt efter nya skattebetalare nu ges rätten att

bevilja dispens och i vissa områden helt kan upphäva strandskyddet. Det senare blir möjligt i särskilda skilda landsbygdsutvecklingsområden.

I de nya, landsbygdsutvecklingsområden som kommunerna kan peka ut kan det bli lättare att bygga vid stränderna. Detta gäller vid alla Sveriges sjöar och vattendrag. Undantagen är sydsveriges kust från norska gränsen till Forsmark i Uppland, Öland och Höga Kusten. Kring Vänern, Vättern, Mälaren,

Siljan, Orsajön, Skattung- en, Oreälven, Gotland och norrlandskusten, utom Höga Kusten, kan landsbygdsutvecklingsområden i strandnäralägen tillåtas, men lagen ska här tolkas restriktivt.

Skärpning

Skärpningen av strandskyddet i områden med högt exploateringsstryck ligger enligt Elisabeth Falemo i preciseringen av de särskilda skälen för undantag från strandskydd och att de skrivs in i lagstift-

ningen. Det ska inte vara oklart för någon vad som gäller för byggande och verksamheter i strandnära områden.

– De främsta förstärkningarna i övrigt är krav på fri passage för allmänheten längs stranden i samband med detaljplanering och beslut om dispenser. Dessutom ska strandskyddet återinträda när en gammal detaljplan – där strandskyddet upphävts – ersätts med en ny, förklarar Falemo.

Nya roller

Det nya strandskyddet innebär också att myndigheternas roller förändras; kommunerna får huvudansvaret för att pröva dispenser och undantag, länsstyrelserna granskar och prövar dispenser, granskar översiktsplaner och detaljplaner medan Naturvårdsverket får ansvaret att granska och kan överklaga beslut som länsstyrelserna fattat.

En nyhet är att även ideella föreningar som enligt stadgarna verkar för naturskydd, miljöskydd och friluftsväsende ges möjlighet att överklaga beslut om dispenser, dock ställs krav på att dessa ska ha varit verksamma i tre år och att de har minst 2 000 medlemmar.

FOTO: PAMEL FLAND

Elisabeth Falemo, statssekreterare vid Miljödepartementet.

Ny vägledning guidar i regelverket

”Strandskydd – en vägledning för planering och prövning” är titeln på Naturvårdsverkets och Boverkets nya guide för kommuner och länsstyrelser i tillämpningen av det nya strandskyddet. Vägledningen ska göra det lättare för kommuner och länsstyrelser att samordna arbetet med strandskyddsfrågor. Tanken är också att guiden ska bidra till att strandskyddsfrågor handläggs på ett likvärdigt sätt i hela landet.

– Att reglerna tillämpas likadant i Sveriges kommuner blir ett tungt ansvar för länsstyrelserna som ska granska varje enskild dispens, konstaterar Per Nilsson, expert på strandskydd vid Naturvårdsverket.

Vägledningen ger en presentation av de förändringar i strandskyddet som infördes den 1 juli 2009 och diskuterar bl a hur kommunerna kan arbeta med områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen i sin översiktsplanering.

– Här gäller det att ta fram bra underlag och planera så att man verkligen åstadkommer en landsbygdsutveckling, säger Per Nilsson. Det blir också viktigt för kommunerna att följa upp och bevaka så att reglerna om fri passage längs alla stränder verkligen efterlevs.

Naturvårdsverkets arbete med vägledning och tillsyn fortsätter. En serie utbildningstillfällen planeras tillsammans med Boverket och vägledningen ska successivt utvecklas till en webbaserad handbok som uppdateras löpande. Tillsynsansvaret ses som viktigt.

– Vi kommer bl a att följa den praxis som utvecklas i domstolarna, förklarar Per Nilsson. Volymen på dispenser samt vilka av de särskilda skäl för dispens som kommer att åberopas är faktorer som vi kommer att följa upp.

Fakta om strandskydd

Strandskyddet ska långsiktigt trygga att medborgarna har tillgång till strandområden genom allemansrätten. Dessutom ska strandskyddet bevara goda livsvillkor för djur och växtlivet. För att tillgodose syftena är det enligt huvudregeln förbjudet att inom strandskyddsområden vidta vissa åtgärder, bl a att uppföra nya byggnader.

Strandskyddet är ett generellt skydd och gäller på ett likartat sätt i hela landet. Bestämmelserna gäller oavsett om området är tät- eller glesbebyggt, om det finns gott om sjöar och vattendrag eller inte och oavsett vilka naturtyper eller arter som finns i området. Reglerna gäller vid alla kuster, sjöar och vattendrag oavsett storlek. Det skyddade området är normalt 100 meter från strandkanten både på land och i vattenområdet och inkluderar även undervattensmiljön. Länsstyrelsen kan under vissa förutsättningar utvidga strandskyddet. En utvidgning kan göras upp till 300 meter om det behövs för att tillgodose strandskyddets syften.

NYHETERNA I KORTHET

Syftet med de nya reglerna är att öka det lokala och regionala inflytandet över strandskyddet. Bestämmelserna om strandskydd i miljöbalken innebär fortfarande att det är en förbudslagstiftning och att generellt strandskydd gäller i hela landet, men med följande nyheter:

- Kommunen får upphäva strandskydd i detaljplaner och ge dispens om det finns särskilda skäl och det inte strider mot strandskyddets syfte.
- Vid varje beslut om dispens eller upphävande av strandskyddet ska fri passage lämnas för allmänheten och för att bevara goda livsvillkor för djur- och växtliv.
- Kommunen ska i översiktsplanen redovisa områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. I dessa områden kan dispens ges om åtgärden bidrar till en långsiktig utveckling av landsbygden eller om det gäller bostadshus i anslutning till befintlig bebyggelse.
- Strandskyddet återinträder automatiskt när en detaljplan upphävs eller ändras.

Länsstyrelsen ska bevaka strandskyddsintresset vid kommunal planläggning och ska bl a pröva kommunala beslut om upphävande och dispenser.

STRANDSKYDDET I LAGSTIFTNINGEN

Strandskyddet finns som tidigare i miljöbalken. Kompletteringar görs i kap 7, bl a i fråga om landsbygdsutvecklingsområden. I kap 16 finns en ny paragraf om miljö- och friluftslivsorganisationernas rätt att överklaga. I kap 19 finns regler för när länsstyrelserna kan upphäva dispensbeslut. Dessutom görs ändringar i Plan- och bygglagen som reglerar hur strandskyddet hanteras i översiktsplaner och detaljplaner.

Gränsöverskridande natur – utmaning för regional planering

Stadsnära fiske – inte sällan en mellankommunal angelägenhet, men också tema för ett projekt hos Sportfiskarna.

För friluftslivet viktig natur som sträcker sig över kommungränser ställer krav på utvecklad regional planering. Storstadsområdenas rekreativmiljöer bjuder på särskilda utmaningar. I Stockholmsområdet verkar Regionplane-kontoret för en helhetssyn på tätortsnära mark- och vattenlandskap.

Vad en kommun gör uppströms ett vattendrag kan drastiskt påverka förutsättningarna för till exempel sportfiske eller turistanläggningar nedströms. Rid- och kanotleder kan sträcka sig över stora geografiska områden och skridskoåkare följer isar som ibland skär djupt in i landskapet.

– Regional planering måste ske på olika geografiska skalor och kräver sektorsövergripande arbete på alla nivåer, konstaterar Bette Lundh Malmros, planerare vid Regionplane-kontoret i Stockholms läns landsting.

Det sektorsövergripande arbetet omges enligt regi-

onplaneraren av särskilda utmaningar – olika sektorer styrs av olika traditioner och kulturer, språkbruk, begrepp och ibland även av egen lagstiftning. Att samordna infrastrukturplanering med areella näringar, näringslivsintressen, kultur- och fritidsintressen ställer stora krav på samarbetsförmåga.

Gröna kilar

I Stockholmsregionens regionala utvecklingsplanering (RUF 2010) används begreppet regional grönstruktur för att beskriva det sammanhängande system av grönska, mark och vatten i anslutning till bebyggelsen.

Den regionala grönstrukturen består av tio gröna kilar som sträcker sig långt in i stadskärnan och över flera kommungränser.

– Det är därför nödvändigt att samarbeta i mellankommunala planeringsområden och att utveckla

en gemensam syn på de gröna kilarnas värde och användning, säger Bette Lundh Malmros. Regionplane-kontoret stöder och initierar ibland olika typer av samverkan mellan aktörer. Exempel är handlingsprogrammet ”Aldrig

PROJEKT STORSTADSNÄRA FISKE

Sportfiskarna driver med medel från Fiskeriverket projektet Stadsnära fiske. Syftet med projektet är att genom bland annat intervjuer med kommuner och sportfiskare i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö ge förslag på hur sportfisket, fiskevärden och förvaltningen av vatten i och nära städerna kan utvecklas. Sportfiskarna har även genomfört en rad främjande insatser i de tre storstadsområdena, som till exempel prova-på fisken riktade mot barn, unga och invandrare. Läs mer om Sportfiskarnas arbete på webbplatsen www.sportfiskarna.se

långt till naturen” som tagits fram i samarbete med Länsstyrelsen i Stockholms län och 23 av länets kommuner. Programmet syftar till att ge ett varaktigt skydd för de mest värdefulla tätortsnära naturområdena i regionen.

Bra kunskapsunderlag

Att ta fram metoder och hela tiden uppdatera och förbättra kunskapsunderlagen är viktigt.

– Natur- och kulturvärden kan ibland tas för givna och måste därför ofta tydliggöras och integreras i olika planeringsunderlag, påpekar Bette Lundh Malmros. Ibland krävs även att de identifieras – vilka värden finns och hur kan de stärkas? Kunskapen kan variera stort mellan lokal respektive regional nivå.

– Politisk förankring, bred information och en insikt om att samordning tar tid är andra viktiga ingredienser i ett framgångsrikt samarbete, resonerar Lundh Malmros som anser att lärdomar finns att hämta från andra sektorer, t ex hur bebyggelseplaneringen förankrar och driver projekt i samverkan.

Friluftsliv och närnaturens värden låter sig dock inte alltid lätt värderas,

Regionplanekontoret har utgått från forskning vid SLU och utvecklat en metod för att systematiskt beskriva sociala värden i Stockholms gröna kilar. Resultatet beskrivs i tio rapporter ”Upplevelsevärden i Stockholms gröna kilar”, rapporterna har tagits fram i samarbete med berörda kommuner och beskriver områden utifrån sju olika upplevelsevärden;

- Orördhet och trolska naturmiljöer
- Skogskänsla
- Utblickar och öppna landskap
- Variationsrikedom och naturpedagogik
- Kulturhistoria och levande landskap
- Aktivitet och utmaning
- Service och samvaro

Läs mer: Grönstruktur och landskap i regional utvecklingsplanering, rapport 9:2008

Upplevelsevärden i ABC-stråket, rapport 7:2007

Upplevelsevärden i Stockholms gröna kilar, Rapport 1-10; 2004

Se även www.regionplanekontoret.sll.se

Friluftsliv – en av många vägar in i det svenska samhället.

5 FRÅGOR TILL PETER SCHANTZ

professor i idrottsvetenskap verksam vid Mittuniversitetet/Östersund och GIH/Stockholm.

1. Vad säger forskningen om sambandet mellan bostadsnära natur – fysisk aktivitet och folkhälsa?

Allt fler och dessutom tunga vetenskapliga rapporter visar nu på ett samband mellan hälsa och hur grön närmiljön kring våra bostadsområden är. Både den förtida dödligheten och sjukligheten är lägre ju mer grönska som finns i närmiljön. Och effekterna verkar vara störst på barn och äldre som visats mer i just närmiljön.

Man vet dock lite idag om hur naturen bidrar till detta samband. En väg kan vara att den stimulerar till fysisk aktivitet. En annan kan vara att naturen bidrar till bättre luft och lägre stressnivåer.

2. Vad kan ge friluftslivet starkare ställning i den fysiska planeringen?

Planering för friluftsliv bör snarast bli en del av utbildningen för fysiska planerare och helst även i utbildningen av landskapsarkitekter och arkitekter. Men dessutom bör intresseorganisationer som Svenskt Friluftsliv och Friluftsförbundet samt STF bli aktiva i att ställa krav på såväl nationell som kommunal nivå. Och gärna agera proaktivt.

3. Utifrån folkhälsa och naturförståelse - vilken är den största utmaningen för samhällsbyggandet?

Att grönöra våra städer – gator, skolgårdar och innergårdar ter sig som en mycket angelägen uppgift.

Byggandet av stenstaden, där all grönska försvann, var detsamma som byggandet av en ohälsosam stad.

4. Hur ligger Sverige till i ett internationellt perspektiv?

Sverige har tappat rollen som det goda exemplet. New York planerar nu staden med folkhälsa som ett viktigt mål. Det finns inte på den svenska kartan ännu. Det enda tydliga undantaget de senaste decennierna är när Sverige i mitten av 1990-talet skapade den första nationalstadsparken. Det inspirerade andra länder till motsvarande grepp.

5. Hur frilufsar du själv?

Framför allt genom skogspromenader eller cykelturer ute i landskapen.

FOTO: MIKEL LUNDBEREN

Många skolor och föreningar deltog i den tidigare LONA-satsningen.

Ny satsning på lokal naturvård

Från och med år 2010 kan kommuner och föreningar åter söka medel för investeringar i lokal naturvård (LONA).

– Lärdomar från tidigare års satsningar kan ge bättre projekt, tror Katarina Eckerberg, professor i statskunskap som utvärderat LONA-satsningen 2004-2006.

– Det är min förhoppning att Sveriges kommuner bygger vidare på det ideella engagemang och det partnerskap med föreningslivet som byggts i naturvårdsprojekt runt om i Sverige, säger Katarina Eckerberg.

261 av Sveriges 290

Katarina Eckerberg, professor i statskunskap som utvärderat LONA-satsningen 2004-2006.

kommuner fick LONA-stöd under den tidigare projektperioden 2004-2006. Utvärderingen visar att naturvårdsprojekten ofta genomförts i samarbete mellan olika kommunala förvaltningar och ideella krafter. Både nya och etablerade nätverk har använts i projekten som ofta förenat naturvårdsarbete med satsningar på friluftsliv.

– Det är ett överraskande resultat att kommunerna lyckats så bra med att just engagera ideella föreningar i LONA-arbetet, säger Katarina Eckerberg. Föreningssamverkan förekommer i tre fjärdedelar av alla projekt som beviljats stöd. Studien visar också att många föreningar både tagit initiativ till och varit

drivande i naturvårdsarbetet.

En viktig förklaring till det höga deltagandet är LONA-bidragets konstruktion som gav möjlighet att ”investera” ideell arbetstid för att uppfylla kravet på medfinansiering i projekten.

Resultat att ta tillvara

– Nya LONA-medel ger nya möjligheter. Men det är en utmaning för kommunerna att också förvalta resultaten av redan genomförda LONA-projekt, resonerar Katarina Eckerberg. De många naturvårdsplaner som tagits fram med LONA-stöd måste nu på allvar bli ett planeringsunderlag för översiktsplaneringen. Planerna ska hållas levande och de områden

som kanske restaurerats ska skötas.

– Att ta vara på kontaktytorna med föreningslivet är en möjlighet, anser Eckerberg. Föreningslivet har ofta viktig lokal kunskap och kan med rätt stöd kanske bistå i skötsel och förvaltning av natur- och friluftsområden. Föreningarna kan också vara viktiga medaktörer i restaurering och planering av infrastruktur för friluftsliv i nya områden. Samma gäller de markägare som involverats i många av LONA-projekten.

– Arbetet med att koppla naturvård till friluftsliv och utevarande måste gå vidare, menar Katarina Eckerberg. För kommunerna handlar det om nya projekt, men också om att hitta nya infallsvinklar i den vardagliga verksamheten. Hur kan t ex skolans undervisning kopplas till naturvården? Hur kan äldreomsorg och socialtjänst dra nytta av den infrastruktur för friluftsliv som i många kommuner etablerats genom LONA?

Bidrag till miljömål

Även de lokala naturvårdsbidragens effekt på Sveriges miljökvalitetsmål har utvärderas. En analys som visar att LONA klart har bidragit till uppfyllelsen av de miljökvalitetsmål som har anknytning till naturvård och friluftsliv: Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv samt God bebyggd miljö.

Läs mer: Effekter av delaktighet i lokala naturvårdsprojekt (LONA), rapport 5923. (Naturvårdsverket 2009)

Tätortsnära natur fokus i nya LONA

Nu kan kommuner och lokala aktörer åter söka delfinansiering för lokala naturvårdsprojekt. Åtgärder för att skydda naturen och göra den tillgänglig för människor, bl a genom att bevara och utveckla tätortsnära natur, står i fokus.

Regeringens nya program för lokal naturvård omfattar 50 miljoner kronor per år från och med år 2010. Syftet är att stärka det lokala engagemanget i naturvårdsfrågor. Markägares deltagande liksom medverkan från lokalt föreningsliv, kommuner och andra lokala aktörer ska uppmuntras. Arbetssättet och inriktningen är i huvudsak desamma som under den tidigare tidsbegränsade satsningen 2004-2006, bidrag kan sökas motsvarande högst 50 procent av den totala kostnaden.

Kommunernas viktiga roll

LONA-satsningen är en viktig del i kommunernas naturvårdspolitik, beskriven i propositionen om "Hållbart skydd av naturområden" (Prop. 2008/09:214). "Det bör vara lika viktigt att bevara naturområden för människors rekreation som att avsätta mark för bebyggelse och vägar.", skriver regeringen som i propositionen redovisar åtgärder för att utveckla arbetet med skydd av naturområden i syfte att förbättra uppfyllelsen av miljö kvalitetsmålen, bredda naturvårdsarbetet samt stärka den lokala och kommunala naturvården.

Kommunernas viktiga roll i planeringen av hur mark och vatten ska användas liksom i genomförandet av naturvården betonas:

"Kommunalt arbete med att bevara och vårda naturmiljöer ökar den lokala delaktigheten i naturvårdsarbetet, skapar förankring och bidrar till att integrera värnandet av biologisk mångfald och naturmiljöer i den kommunala planeringen. Skydd av naturområden enligt miljöbalken är ett viktigt verktyg inom den kommunala markanvändningsplaneringen när det gäller att långsiktigt tillgodose behovet av tätortsnära natur... Det är vidare viktigt att frågorna om biologisk mångfald och friluftsliv kan ges förutsättningar att integreras i kommunens olika verksamhetsområden."

LONA-exempel i databas

Restaurering av våtmarker och kulturmarker, satsningar på utomhuspedagogik för skolor, fågeltorn, vandringsleder och vindskydd, inventeringar av naturtyper och arter – projekten som fått stöd av LONA spänner över många ämnesområden och rymmer en rad exempel på hur naturvård och friluftsliv kan förenas.

Du hittar dem i LONA-Databasen via www.naturvardsverket.se/LONA

LOVA – bidrag för havsmiljöprojekt

LOVA heter regeringens bidragsmöjlighet för lokala investeringar som minskar miljöbelastningen på havsmiljön. Det nya stödet har samma konstruktion som LONA, lokala naturvårdsbidrag.

LOVA-stöd kan ges till kommuner och ideella organisationer för att täcka högst 50 procent av kostnaden för åtgärder som minskar övergödningen i Östersjön eller Västerhavet. Exempel på åtgärder som kan beviljas bidrag är etablering eller restaurering av våtmarker, musselodlingar, som fångar upp näringsämnen, byggande av båtbotentvättar och mottagningsanläggningar för avfall från båttoaletter. Från och med 2010 har LOVA en volym om cirka 120 mkr per år.

Mer info hittar du på www.naturvardsverket.se/lova

Bad mitt i staden – en profilfråga för Stockholm.

Rekreativsvärden väg till bättre vattenkvalitet

Stockholms vattenprogram är ett viktigt planeringsunderlag för Sveriges huvudstad. Programmet innehåller mål och åtgärder för renare vatten i sjöar och vattendrag, men syftar också till att värna och utveckla vattenområdena ur rekreationssynpunkt.

Stockholms vattenprogram är både ett måldokument och en åtgärds katalog för alla stadens sjöar och vattendrag, delar av Mälaren och Saltsjön samt en större våtmark. Grundvatten ingår, men dricksvatten omfattas inte. Vattendirektivets mål om ”god vattenstatus” utgör grund för arbetet.

En erfarenhet hittills är att det i många fall kan vara lättare att få gehör för miljöåtgärder om rekreativsvärden och friluftsliv samtidigt gynnas.

– Att t ex bevara strandmiljöer i storstaden Stockholm har visat sig lättare om de samtidigt är betydelsefulla för rekreation, förtydligar Magnus Sannebro

vid Miljöförvaltningen i Stockholm.

Naturvärden i en storstad kan i många fall därmed vinna på att stränderna görs mer tillgängliga, t ex via strandpromenader. Konflikter med ekologiskt känsliga områden kan förekomma, men enligt Magnus Sannebro kan detta oftast lösas med en

genomtänkt dragning och utformning av promenadstråken.

Mål för rekreation

Vattenprogrammet anses generellt ha givit de vattenanknutna friluftsfrågorna en skjuts framåt. Programmet beskriver friluftsvärden vid varje vatten i kommunen och utgör

ett samlande underlag för de många förvaltningar och kommunala bolag som delar ansvaret för Stockholms alla sjöar, vattendrag och kustområden.

Målet för rekreation är att Stockholms vattenområden ska vara attraktiva rekreationsområden för alla. Vattenvägar och upplevelsevärden ska bevaras och utvecklas. Vid naturreservatsbildning ska friluftstresnen vägas mot naturvärden och funktionshindrades behov av rekreation ska beaktas. Målen preciseras genom delmål för bl a öppen vattenspegel, strandbad, strandpromenader, båtliv och fiske.

Rekreation och naturvård anses i de allra flesta fall gå hand i hand, men det finns exempel där svåra avvägningar måste göras. Igenväxande vattenområden kan vara gynnsamt för fågellivet, men vasshav och slingerväxter kan samtidigt uppfattas som ett problem om sjön omges av bostäder, där de boende vill kunna bada och fiska.

– Här ställs krav på att olika intressen kan kompromissa, och hitta en lösning som alla inblandade kan acceptera, säger Magnus Sannebro.

Samverkan på flera nivåer

I arbetet med vattenprogrammet uppmuntrades på olika sätt till delaktighet och både enskilda och

organisationer lämnade synpunkter på mål och åtgärdsförslag.

– Workshops som gav underlag till åtgärdsförslag fungerade bra när vattenprogrammet togs fram, säger Sannebro. Kunskapsunderlag som stöd för vattenprogrammet hade först tagits fram av en grupp tjänstemän i kommunen. Därigenom skapades enighet kring en faktabas om tillståndet i vattenmiljön, nuläge och mål för det framtida arbetet.

Delat ansvar

Några av Stockholms vattenområden delas av flera kommuner vilket kräver samarbete över kommungränser. Exempel på sådant samarbete är Tyresås vattenvårdsförbund och Bällstaågruppen. Magnus Sannebro konstaterar att det ofta är enklare att få till stånd ett samarbete kring ett visst vattenområde än kring en plan eller program.

Ett bra exempel där samverkansarbetet fördjupades är sjön Trekanten i Liljeholmen söder om centrum, en sjö som utnyttjas för bad, fiske och rekreation. Här var många olika aktörer delaktiga, och merparten av de föreslagna åtgärderna har idag genomförts.

Läs mer: www.stockholm.se/klimatmiljo/vatten

RESULTAT PÅ WEBBEN

Vattenprogrammet har en lång genomförandetid, 2006-2015. Tydlig information om långsiktigheten i arbetet har visat sig vara en framgångsfaktor i både förankringen och det framtidsytande arbetet. Dessutom är det viktigt att visa på effekter och resultat. På webbplatsen Miljöbarometern (www.miljobarometern.stockholm.se/vatten) ges aktuell information om tillståndet i de olika vattenområdena, samt beskrivningar av genomförda åtgärder, liksom pågående och föreslagna åtgärder.

EN LEGENDAR TYCKER TILL:

”Friluftsliv för folkhälsa och naturbevarande!”

Som ordförande för Svenskt Friluftsliv är jag stolt över att det på så gott som alla orter i vårt land finns ett stort utbud av aktiviteter som våra medlemsorganisationer arrangerar. Den lokala fiskeklubben hjälper skolan att ordna en friluftsdag med fiske på schemat. Förutom eventuell fisk får alla deltagare ett fiskespö att ta med hem. Brukshundsklubbarna erbjuder olika typer av kurser och orienteringsklubbarna lär ut konsten att hitta med hjälp av karta och kompass.

Jag skulle kunna fortsätta med än fler exempel från den uppsjö av friluftaktiviteter som erbjuds från enkla promenader och vandringar, kanot- och kajakfärder, kurser för att lära sig segla, åka skidor och skridskor, klättra i berg eller uppför isväggar och att lära sig simma och livrädda.

Sveriges friluftorganisationer är en resurs för samhället och folkhälsan, men de är också en resurs för att försvara naturen – särskilt den tätortsnära – mot exploatering. Våra närmaste grönområden – de som är viktigast för våra barn att leka i – används till bebyggelse, nya trafikleder eller annat som behövs för våra växande samhällen. Min förhoppning är att klubbarna skall engagera sig i samhällsplaneringen och bevaka och påverka kommunerna, så att utbyggnaden inte går ut över viktiga lek- och strövområden. Att lägga ett barnperspektiv på stadsplanering är ingen utopi utan något som prövas på flera håll t ex i Södra Älvstranden i Göteborgs kommun.

Jag vill särskilt uppmana alla att slå vakt om de tätortsnära stränderna som utsätts för stor press och allt oftare bebyggs. På sikt kommer vi att behöva flytta oss allt längre från tätorten för att få uppleva fria och orörda stränder. Tack vare ihärdigt arbete från Svenskt Friluftsliv har lagstiftningen ändrats så att också friluftorganisationer nu har rätt att överklaga beslut om upphävande av strandskydd. Den möjligheten måste vi tillgripa när kortsynt handlande utsläcker allemansrätten längs för friluftslivet viktiga stränder!

Gunnar Zettersten
Ordförande
i Svenskt
Friluftsliv.

FOTO: PIA LÖVLE

Kommer allemansrätten att överleva?

Allemansrätten – hot och möjligheter

Allemansrätten är på många sätt grundläggande för svenskarnas möjligheter att utöva friluftsliv. Men dålig planering hotar den gamla sedvanan, menar Ingemar Ahlström, expert på allemansrätt. Ska vi svenskar fortsatt kunna uppleva naturens värden med stöd av allemansrätten krävs en uppräckning i de flesta kommuner.

Allemansrätten är ingen lag, men den står inskriven i grundlagen (2 kap. 18 § regeringsformen). Ingenstans i lagtexten finns dock allemansrätten närmare preciserad. Men det är inte snårig juridik som hotar allemansrätten, hotet ligger istället i konflikter och bristande planering som påverkar både tillgänglighet till och upplevelsevärden i svensk natur.

– Det finns fyra gånger fler skottrar, hästar, båtar och husvagnar i dag jämfört med 1970, konstaterar Ingemar Ahlström. Nya aktiviteter, nya former av friluftsliv och nya trender i friluftslivet leder till störningar och oklarheter med krav på lagstiftning. Allt oftare smyger sig begränsningar i allemansrätten in i lokala ordningsföreskrifter som förbud att gå i skidspår, rida på spår och leder etc. Självklarheter som borde kunna hanteras med planering, utbildning och information.

Planering lösning

Bra planering skapar med andra ord förutsättningar för att bevara allemansrättens värde – att fritt men under ansvar röra sig i och uppleva svensk natur, anser Ingemar Ahlström.

– Det finns kommunala planer för skolan, äldreomsorgen och trafik, men få kommuner har en plan med konkreta mål för friluftslivet. Ett naturområde kan användas i marknadsföringen av nya bostäder, men utredningar om hur området påverkas när nyttjandet ökar lyser oftast med sin frånvaro.

Till planen för användning av närnaturen kopplas med fördel även strategier för förvaltning och skötsel av stigar, leder och

annat som kommunen ansvarar för.

Förebygger problem

Planeringen är särskilt viktig i det tätortsnära friluftslivet som präglas av begränsade ytor, många besökare, många olika aktiviteter och konkurrerande intressen. Här kan rekreationsplanering skapa förutsättningar för fortsatt fina naturupplevelser. Den kan också se till att förebygga konflikter mellan olika typer av friluftsliv, mellan friluftsliv och andra verksamheter samt mellan enskilda och föreningsdrivna eller kommersiella intressen.

Verktyg finns

Zonering för att styra nyttjande för olika ändamål, avtal med idrottsföreningar, information och utbildning är verktyg som kan användas.

– Lagstiftning måste ses som en nödlösning på problem kopplade till nyttjande av svensk natur och friluftsliv, avrundar Ingemar Ahlström.

Läs mer: Allt om allemansrätten – ett svenskt kulturarv (Ingemar Ahlström, 2008).

Folkhälsoinstitutet:

”Mindre hälsoskillnader med samhällsbyggande för rörelse”

Skillnader i hälsa kan minska om samhället byggs för att främja fysisk aktivitet. Särskilt viktigt är det att satsa mer på gång- och cykeltrafik och skapa utomhusmiljöer där barn vill vistas, det anser Statens folkhälsoinstitut som betonar att alla grupper i samhället vinner på miljöer som stimulerar till rörelse.

Närhet spelar roll

Den byggda miljön har stor betydelse för om vi rör oss eller inte. Forskning visar att utformningen av den byggda miljön till och med kan motverka fysisk aktivitet och bidra till stillasittande.

Närhet till platser för fysisk aktivitet, motion och rekreation visar sig viktigt för att skapa förutsättningar för en fysiskt aktiv livsstil. Personer som bor i ”promenadvänliga” områden är t ex mer fysiskt aktiva än andra.

– En ökad fysisk aktivitet är en av de åtgärder som har störst positiv effekt på folkhälsan. Om fler var fysiskt aktiva en halvtimme om dagen skulle hälsan förbättras avsevärt och kostnader för sjukvård minska drastiskt, säger Ann-Cristine Jonsson, avdelningschef vid Statens folkhälsoinstitut.

Gå och cykla mer viktigt

Investeringar i säker gång- och cykeltrafik är en central åtgärd för ett samhälle i rörelse. Erfarenheter från flera svenska städer visar

Bra cykelvägar ökar viljan att cykla.

att viljan att gå eller cykla i stället för att åka bil kan ökas genom fysiska åtgärder och satsningar på ökad säkerhet. Folkhälsoinstitutet konstaterar dock att det, trots vissa förbättringar, fortsatt finns stora bristerna i infrastrukturen för gång- och cykeltrafik i Sverige.

Viktiga insatser för barns rörelse och förutsättningar för utomhuspedagogik är att rusta upp och förnya lekplatser, förskole- och skolgårdar. Åtgärder för säkrare skolvägar är också viktiga för att öka barns möjligheter att cykla eller gå till skolan.

Grönområden och parker

Parker, grönområden och annan bostadsnära natur behöver utvecklas och bevaras. Forskning visar att närhet till naturupplevelser och grönområden har potential att kunna utjämna hälsoskillnader mellan olika samhällsgrupper. En aktiv samhällsplanering gynnar alla grupper, på lång sikt är de inaktiva de största vinnarna.

Läs mer i Folkhälsoinstitutets rapport Byggd miljö och fysisk aktivitet – Stödjande miljöer för fysisk aktivitet. www.fhi.se

Vill visa vägen ut i naturen

Centrum för Naturvägledning (CNV) vill hjälpa fler att hitta ut i naturen. Vägen dit går via utveckling av naturvägledningens metoder, men också via ökad kunskap och erfarenhetsutbyte om naturvägledning mellan föreningar, företag och myndigheter.

Från naturturism till barnomsorg – CNV vänder sig till alla som på något sätt jobbar med förmedling av kunskap om naturen. Syftet är att genom kommunikation, information och andra pedagogiska aktiviteter underlätta för alla att uppleva och utveckla känsla för och kunskap om naturen. För det finns många sätt att berika och fördjupa sina naturupplevelser. Guidning, informationsstigar, skyltar, böcker och informationscentra är några. CNV har målet att samla, utveckla och sprida metoder och erfarenheter som berikar alla typer av naturbesök.

CNV inrättades 2008 av Sveriges lantbruksuniversitet, SLU och Naturvårdsverket. Centret bedriver ingen egen forskning, men har som en av sina uppgifter att vara forskningsinitierande och ha ett nära samarbete med forskningen vid SLU.

Läs mer: www.sol.slu.se/cnv

Natur och friluftsliv viktigt varumärke

Tyresta utanför Stockholm, en tätortsnära nationalpark.

Naturskönt boende, strövområden, upplevelser, hav och öppna vidder – nästan alla Sveriges kommuner använder sig av natur och friluftsliv i sin marknadsföring. Men friluftslivet tycks samtidigt inte stå sig särskilt starkt i konkurrens med andra intressen när samhället växer. Få detaljplaner har i dag miljöbedömningar som beskriver konsekvenser för friluftslivet.

Vid Blekinge tekniska högskola forskar Lena Petersson Forsberg om hur Sveriges kommuner planerar för friluftsliv. Resultaten hittills pekar mot att bomiljön och möjligheterna till rekreation i närmiljön är varumärken som ofta används för att locka nya kommuninvånare. En undersökning som genomförts tillsammans med SKL, Sveriges kommuner och landsting, visar att drygt 90 procent av de svarande kommunerna använder sig av natur och friluftsliv i marknadsföringen. Samtidigt indikerar svaren att målen och meto-

derna för att tillvara ta friluftslivets intressen inte är särskilt välutvecklade.

– En möjlig förklaringsfaktor är att många kommuner dras med inaktuella översiktsplaner, säger Lena Petersson Forsberg, forskare inom projektet Fysisk planering för friluftsliv inom forskningsprogrammet ”Friluftsliv i förändring”.

– En annan förklaring kan vara att man på lokal nivå helt enkelt inte alltid i tillräcklig grad definierar konceptet friluftsliv. Det som inte är preciserat kan också senare vara svårt att ta hänsyn till i den fysiska planeringen.

Forskningsprojektet har ännu bara nått halvtid och fortsätter de närmaste åren med en kvalitativ undersökning av friluftslivets ställning i kommunal planering inom tre områden; Blekinge kust och skärgård, Söderåsen och Järvafältet i Stockholm. Projektet slutrapporterar 2012.

– Målet är att ta fram rekommendationer för hur friluftslivet kan ges ökad status i den fysiska planeringen, visa på goda exempel och metoder för hur planering för friluftsliv konkret kan gå till, avrundar Lena Petersson Forsberg.

FORSKNINGSPROJEKTET

”Fysisk planering och friluftsliv” studerar hur friluftslivet integreras i den fysiska planeringen hos kommuner och länsstyrelser. Fokus ligger på vilka metoder som används i samspelet mellan kommunal planering, friluftsliv och naturvård och samspelet mellan kommunal och regional planering. Forskningen bedrivs med bas i Blekinge Tekniska Högskola i Karlskrona.

Vilken kommun blir Sveriges friluftskommun?

”Sveriges friluftskommun” är en utmärkelse för Sveriges kommuner med sikte på att stärka det lokala arbetet med friluftsliv.

Utmärkelsen delas ut av Naturvårdsverket, Sveriges kommuner och landsting, Svenskt Friluftsliv, Sveriges Kultur- och Fritidschefers förening samt Ekoturismföreningen. Prissumman är 50 000 kr.

– Vi vill uppmuntra kommunerna att arbeta med friluftsliv och naturturism för att fler människor ska komma ut i naturen. Det ger möjligheter att nå både en bättre folkhälsa och naturförståelse, säger Anna von Sydow, chef vid Naturvårdsverkets enhet för friluftsliv och skötsel.

För att bli Sveriges friluftskommun ska kommunen ha ambitioner att arbeta långsiktigt med friluftslivets olika dimensioner. Arbetet bör genomsyra flera kommunala verksamheter och tydliggöras på sådant sätt att de blir enkelt för kommuninvånare att välja en aktiv fritidssysselsättning utomhus.

Svenskarna och friluftslivet

- ✓ 90 procent upplever att friluftsliv gör vardagen mer meningsfull
- ✓ 94 procent anser att allemansrätten är viktig att försvara
- ✓ 80 procent tycker att det är viktigt att samhället satsar resurser på att underlätta möjligheterna till naturupplevelser och friluftsliv.
- ✓ 50 procent anser att naturreservat och nationalparker är viktiga för utomhusaktiviteter.
- ✓ 25 procent anser att möjligheten att utöva friluftsliv har påverkat valet av boende.
- ✓ Promenad för nöje och motion är den vanligaste typen av friluftsliv (95 procent) tätt följt av att ströva i skog och mark (90 procent).

Källa: Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring – ett tvärvetenskapligt forskningsprogram som studerar friluftsliv och naturbaserad turism i Sverige. 15 forskare från sju olika universitet och högskolor medverkar i forskningssatsningen som finansieras av Naturvårdsverket.

Läs mer: www.friluftsforskning.se

Myndigheter med friluftslivet på agendan

Att kommuner har en viktig roll för friluftslivets förutsättningar är välkänt. Men även myndigheter på nationell nivå har friluftsliv på dagordningen, det visar Naturvårdsverkets kartläggning.

Många myndigheter har ett direkt ansvar, medan andra har en indirekt påverkan på friluftslivet. Flera har uppdrag eller bedriver projekt med direkt koppling till friluftsliv, natur- och kulturmiljö. I flera fall kan myndigheter också påverka genom fördelning av ekonomiskt stöd, samverka med andra aktörer och genom forskningsanslag. Nedan, en kort översikt över myndigheter som spelar roll för svenskt friluftsliv:

Direkt ansvar

Myndighet	Uppdrag med koppling till friluftsliv
Fiskeriverket	Stärka fisketurismen och öka allmänhetens fiskemöjligheter.
Skogsstyrelsen	Skogspolitiska målen, värna om sociala värden.
Vägverket	Vägtransporternas miljöpåverkan och därmed påverkan på friluftsliv.
Naturvårdsverket	Bevara och utveckla förutsättningarna för friluftsliv.
Boverket	Det ansvar som Plan och bygglagen och Miljöbalken ger.
Fortifikationsverket	Ansvar i samband med avyttring av fastigheter.
Riksantikvarie-ämbetet	Genom råd och visning av kulturmiljöer.
Ungdomsstyrelsen	Genom fördelning av statsbidrag.
Skolverket	Följa upp, utvärdera och utveckla skolans mål för friluftsliv.
Länsstyrelserna	Bevakar hänsynstagande till Riksintresset för friluftsliv. Bildar och förvaltar skyddade områden. Bevakar strandskyddets intressen.

Indirekt ansvar

Fiskeriverket	Bevarande och nyttjande av fiskebestånd.
Vägverket	Planera infrastruktur för att ge tillgänglighet för friluftsliv.
Naturvårdsverket	Ansvar för biologisk mångfald m.m.
Boverket	Behov av friluftsliv ska beaktas i planläggning. Uppsiktsansvar för områden av riksintresse för friluftsliv. Ansvar genom miljömål.
Fortifikationsverket	Genom kopplingar till avdelade områden för naturvård/ kulturvård.
Folkhälsoinstitutet	Genom folkhälsomålet om fysisk aktivitet.
Ungdomsstyrelsen	Verka för förnyelse och utveckling av ungdomars fritids- och föreningsverksamhet.
Fastighetsverket	Ansvar för friluftsliv genom förvaltning av statens mark och byggnader.
Länsstyrelserna	Bevakar frågan om markanvändning och planering i kommunerna. Överprövning av strandskyddsärenden. Markupplåtelse i fjällen.

Vägvisare på webben

Varsågod – ett urval adresser till organisationer och myndigheter med material och kurser för dig som vill gå vidare och lära mer om konsten att planera grönt samt om den närmaste naturens möjligheter.

www.boverket.se

Omfattande information om fysisk planering och lägesbeskrivning för arbetet mot miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö där bl a planeringsunderlag för grönområden behandlas. Information om tillämpning av regler om strandskydd. Har givit ut den inspirerande skriften "Bostadsnära natur"!

www.fhi.se

Statens folkhälsoinstitut – central myndighet med övergripande ansvar för folkhälsofrågor. Här finns gott om material om hur samhället bör byggas för att vi ska hålla oss så friska som möjligt. Slutrapporterade nyligen ett regeringsuppdrag om fysisk aktivitet i samhällsplaneringen, kopplingen till närnatur och friluftsliv är tydlig.

www.naturvardsverket.se

Myndighet som vill främja friluftsliv och naturförståelse. Här finns material och kunskap om allt från planering och förvaltning av friluftsanordningar samt metoder för att bedöma ett områdes värde för friluftslivet som underlag i planeringen. Information om LONA och LOVA.

www.friluftsforskning.se

Häng med i forskningen om friluftslivet på forskningsprogrammet Friluftsliv i förändrings egen webbplats. Här finns bl a rapporter om delprojektet "Fysisk planering och friluftsliv".

www.sol.slu.se/cnv

Centrum för naturvägledning vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Här hittar du material om naturguidning, naturturism och om närnaturens värden. Ordnar regelbundet kurser och seminarier. Ta del av CNV:s nyhetsbrev för aktuell information om naturvägledning i Sverige!

www.skogssallskapet.se

En stadsnära skog kan innehålla väsentliga rekreativvärden. Är du ägare till en tätortsnära skog eller förvaltar naturskyddade områden har du mycket att vinna på att utveckla den till ett strövområde för rekreation och friluftsliv. Här finns information om hur det kan göras.

www.lansstyrelsen.se

Språngbräda till alla Sveriges länsstyrelser. Här finns bl a planerings- och kunskapsunderlag för kommuner inför bedömningar av hur mark och vatten kan användas. Många har även information om kopplingar mellan ekonomiska värden, naturvård och friluftsliv.

www.movium.slu.se

Movium – Centrum för stadens utemiljö vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) – har särskild information om utvecklande utemiljöer för barn och unga. Här finns kurs-tips, seminarietillfällen och praktiska råd om hur barns närmiljö kan utvecklas och användas som resurs för bättre hälsa och ökad naturförståelse.

www.svensktfriluftsliv.se

Organisationen Svenskt friluftsliv är en paraplyorganisation för friluftsorganisationerna i Sverige. Här finns gott om material om fördelarna med fysisk aktivitet om grönområden, om friluftslivets ekonomiska värde och övriga samhällsnytta. Utforska de många länkarna till medlemsorganisationer som Sportfiskarna eller Cykelfrämjandet. Rapporter och forskningsresultat redovisas löpande.

